

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Första kammaren.

Nr 33.

Tisdagen den 10 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollet för den 3 innevarande maj.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtande nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny stat för riksarkivet m. m. jämte två i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 188, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i vissa punkter under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen samt under samma huvudtitel av propositionen om tilläggsstat till riksstaten för år 1921 gjorda framställningar.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser rörande arrende av fideikommissjord; och nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen om fattigvården den 14 juni 1918.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne-reglering för en hos skolöverstyrelsen för C. H. Nilsson inrättad personlig tjänst;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa pensioner och understöd från allmänna indragningsstaten; samt nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggs-pension åt läroverksadjunkten A. Hesslén.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 198, till Konungen i anledning av väckt motion om åväga-bringande av utredning och förslag rörande brännvinsförsäljningsbola-gens befriande från kommunal skattskyldighet.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition, nr 359, med förslag till lag om arbetstidens begränsning.

*Kungl. pro-
position med
lagförslag
om arbets-
tidens be-
gränsning.*

Herr Ström: Herr talman! När man så kort tid efter en lags genomförande finner, att Kungl. Maj:tt kommit fram med en proposition, som i väsentliga stycken ändrar denna lagstiftnings karaktär, måste man söka efter synnerligen starka skäl för en sådan åtgärd. Det är emellertid så långt ifrån fallet, att sådana skäl förefinnas, att vi i stället ha en arbetslöshet, som är så omfattande, att massor av arbetare gå alldeles utan sysselsättning och icke ens kunna beredas arbete 2 timmar om dagen, under det att andra massor av arbetare kunna beredas arbete endast 3, 4 eller 5 timmar om dagen. Under sådana förhållanden kan jag icke finna, att det ens ur borgerlig kapitalistisk synpunkt sett finnes några skäl, som tala för en förlängning av arbetsdagen. Man borde väl i stället i första hand se till, att man kunde bereda sysselsättning åt alla arbetare under de 8 eller i vissa fall mer än 8 timmar om dagen, som lagen medger. I stället för att inrikta sina ansträngningar härpå har regeringen nu emellertid kommit fram med ett omfattande förslag, som går ut på att avskryva den genomförda arbetstidsbegränsningen. Det är dock ett gammalt krav från arbetarnas sida, som, jag vill icke säga, förverkligades, men dock till någon del förverkligades, när den nuvarande lagstiftningen med alla dess brister under 1919 års urtima riksdag genomfördes. Trots alla dessa omständigheter har regeringen likväl kommit med detta förslag, som i verkligheten ingenting annat betyder än en bestämd och påtaglig attack mot hela den lagstiftning på ifrågavarande område, som vi nu äga. Denna attack blir så mycket mera påtaglig, när man här i den kungl. propositionen läser om att regeringen icke velat vara med om att ratificera Washingtonavtalet och såsom särskilt skäl därför framhållit, att vi i så fall skulle bliva bundna i 11 år, under det att giltighetstiden för vår nuvarande svenska arbetstidslag är begränsad till utgången av år 1923. Det är sålunda icke nog med, att man, i enlighet med det förslag, som nu från rege-

ringens sida föreligger, vill till arbetarnas nackdel ytterligare förfuska Kungl. proposition med lagförslag om arbetstidens begränsning (Forts.)
 en lag, som redan förut är behäftad med många fel och brister, utan avsikten är tydligtvis också den, att då lagens giltighetstid med utgången av år 1923 upphör man skall företaga en ny beskärning av densamma, för så vitt meningen icke är, att man då skall i allt väsentligt upphäva hela denna lag. Ty på annat sätt kan man ju icke förklara, att man under uppgivande att man icke ville vara bunden en tid av 11 år tillgripit en sådan åtgärd som att vägra ratificering av Washingtonavtalet, en åtgärd som, så vitt jag förstår, ingenting annat betyder än en bestämd och klar krigsförklaring från regeringens sida mot de organiserade arbetarna och deras under en mer än 30-årig kamp framförda krav på normalarbetsdag. Denna krigsförklaring är icke den enda, utan den är endast ett led i en serie av krigsförklaringar mot arbetsklassen, men få torde emellertid ha en så utpräglad reaktionär karaktär som detta försök att omindetgörå resultatet av vad man ernått efter mer än 30-årig kamp från arbetarnas sida. Man måste fråga sig, huru länge regeringen tänker hålla på med att på detta sätt komma fram med det ena reaktionära förslaget efter det andra, och om det icke någon gång skall sättas en gräns för allt detta.

Jag har velat yttra dessa ord redan nu, innan propositionen remitteras. Emellertid har jag även i detta fall liksom vid så många andra frågors behandling rakt ingen förhoppning om att dessa varningsord skola hörsammas vare sig av utskottet eller av kammaren. Men det är alldeles visst, att om man fortsätter att på detta sätt utmana arbetarna, så får man också sedan taga ansvaret, om arbetarna komma att finna, att de icke i något som helst hänseende kunna trygga sig till folkrepresentationen ens när det gäller deras mest elementära krav.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman, mina herrar! Då denna lag godkändes, fastställdes den för en viss tid, till och med på försök, som man sade på vissa håll, och däri låg givetvis den meningen, att man under denna tid icke borde företaga några längre gående ändringar i den. Icke desto mindre föreligger emellertid här ett förslag till revision av denna lag, som förefaller mig gå onödigt långt, eftersom ju lagen upphör vid en bestämd tidpunkt och det givetvis inemot densamma blir tillfälle att framkomma med de ändringsförslag, som man då finner vara nödiga och nyttiga.

Jag ber också att få rikta mig däremot, att man icke vill ratificera Washingtonkonventionen. I Sveriges anslutning till nationernas förbund ligger en förpliktelse för Sverige att verka för denna lags realiserande och antagande, och helt naturligt borde Sverige då också ratificera konventionen i fråga. Jag anser vidare, att det är oriktigt, att nu taga den förmån från arbetargrupper, som de redan ha.

Alla rörelser med i regel högst 4 arbetare, som bedrivs å landet eller i stad, köping eller municipalsamhälle med en folkmängd, ej överstigande 1,500 personer, äro undantagna från den nu gällande arbets-

Kungl. proposition med lagförslag om arbetstidens begränsning. (Forts.)

tidslagens tillämpning. Detta undantag har nu utsträckt att gälla alla stadssamhällen och industrisamhällen, vilket jag anser vara att gå för långt.

Jag anser också, att man gått för långt, då man ökat övertidsarbetet på sätt som här skett. Det gives här möjlighet att uttaga icke mindre än 320 övertidstimmar per år och dessutom för avslutnings- och förberedelsearbeten 7 timmar per vecka för nödigt antal arbetare.

För att man icke skall utsudda den gräns, efter vilken lagen fått namn och karaktär, förefaller det mig, att man bör iakttaga stor försiktighet, då man gör utsträckningar i den riktning, som här skett. Jag har ansett det vara nödvändigt att redan nu påpeka dessa förhållanden.

Herr Enhörning: Herr greve och talman, mina herrar! Den ärade talaren på norrbottensbanken påstod, att det förslag, som från regeringens sida här framlagts till ändring i arbetstidslagen, helt och hållet skulle förrycka denna lags karaktär. Jag vill fråga honom och för övrigt vilken annan som helst här i kammaren, huru man över huvud taget kan komma fram med ett sådant påstående. Regeringen har i detta fall gått fram med den varsammaste hand, som man gärna kan tänka sig, och om någon påstår motsatsen, måste det bero på att han icke ett jota begriper sig på arbete och arbetsledning och vad sådant kräver.

Nu sade den ärade talaren också, att regeringens förslag innebure en attack mot arbetarna. Jag måste på det bestämdaste tillbakavisa detta påstående. Förslaget innebär icke den minsta attack, utan en reglering av arbetsförhållandena, som helt enkelt är nödvändig.

Vad åter Washingtonkonferensen beträffar vill jag fråga, hur i all världen någon möjlighet skulle förefinnas för vårt land att ansluta sig till den av densamma antagna konventionen, som gäller i 11 år, då riksdagen beslutat, att giltighetstiden för vår nu gällande arbetstidslag skall upphöra med utgången av år 1923. Om regeringen vidtagit en dylik åtgärd, så hade den därmed förgripit sig på kamrarna, och jag undrar, vad herrarna skulle sagt, om regeringen över huvud taget inlåtit sig på något sådant.

Till slut sade herr Ström, att det förhållandet, att regeringen icke velat vara med om att ratificera Washingtonkonventionen, utgjorde en krigsförklaring från regeringens sida mot arbetsskassen. Ja, det hotet ha vi hört många gånger förut från det hållet, och jag undrar, om någon annan ledamot av kammaren skulle vilja komma fram med ett så olyckligt påstående. Att denna lag, som tillkommit så hastigt behöver undergå vissa förändringar, ligger i sakens natur. De ändringar regeringen föreslagit äro också minimala och utgöra ingen attack mot arbetsskassen. Jag ber att på det högsta få protestera mot ett sådant påstående.

Den ärade talaren på Malmöbanken tyckte, att man utsträckt övertidsarbetet väl mycket. Icke heller denna anmärkning kan jag finna

berättigad. När man har 8 timmars arbetsdag, är det, mina herrar, gott *Kungl. proposition med lagförslag om arbetstidens begränsning.* utrymme för det övertidsarbete, som regeringen nu i den kungl. propositionen föreslagit, och jag tror, att arbetarna själva skola finna sig glada och nöjda med att de fått denna övertid, som för dem är av väsentlig betydelse. Den kan, såsom herrarna veta, inbringa dem en ökad förtjänst av 50—100 %.

Under sådana förhållanden kan jag icke finna, att de påståenden, som framkommit från de båda av mig omnämnda herrarnas sida, äro i minsta mån berättigade.

Herr Ström: Till den siste ärade talaren vill jag bara säga, att om han läser dessa paragrafer, som föreligga, skall han finna, att det är högst väsentliga medgivanden utöver den nuvarande lagen, som läggas rådet och arbetsgivarna i händerna, när det gäller att gå utöver de 8 timmarna. Herr Nilsson i Malmö har ju också för sin del givit några exempel på, hur det kommer att ställa sig med denna lag efter förändringarna. Och jag tror, att man kan vara överens om, att, ifall det skulle vara så, som den ärade talaren framhöll, att det icke alls är fråga om någon väsentlig ändring, vore det ju mycket egendomligt, om en regering i riksdagens elvte timme gjorde sig besvär med att framlägga en diger proposition bara för att framlägga den, och utan att den vore av någon väsentlig betydelse. Det tror jag visserligen ej, att regeringen skulle göra sig skyldig till.

Vad sedan angår frågan om Washingtonavtalets ratificering, veta vi, att det vid många tillfällen av dem, som höllo på Sveriges anslutning till nationernas förbund, betonats vilka sociala fördelar som skulle följa med vårt ledamotskap i nationernas förbund. Ja, icke för att jag anser, att Washingtonavtalet kan ha någon så epokgörande betydelse, om det också i någon mån kan betecknas som ett framsteg. Men när det nu gäller, att vi skola tillgodogöra oss det framsteg, som skulle ligga i detsamma, komma regeringen och de skilda partierna och förklara, att man på den punkten alls icke vill vara med om att taga konsekvenserna av anslutningen till nationernas förbund. Alltså — vi skola få uppleva konsekvenserna av denna anslutning på de punkter, där det uteslutande medför risk och nackdelar, men i sådana avseenden, där det skulle medföra fördelar, vill man icke vara med om att taga konsekvenserna.

Jag vidhåller vad jag sagt, och den siste talaren har ej förmått mig att ändra mening.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Jag har begärt ordet med anledning av herr Ströms uttalande, att det under nuvarande tider av arbetslöshet är meningslöst att komma med förslag till ändring av arbetstidslagen i syfte att jämka på dess bestämmelser. Jag vill då här uttryckligen framhålla, att det väl lär vara ett ofrånkomligt faktum, att en icke ringa del av den arbetslöshet, som nu råder i landet, är or-

Kungl. proposition med lagförslag om arbetstidens begränsning.
(Forts.)

sakad just av 8-timmarslagen. Genom dess bestämmelser hava produktionskostnaderna för en stor del av landets varor ökats i sådan mån, att de pris, som till följd därav måste betingas för produktionen, icke möjliggöra för köpförmågan att betala dessa pris. Jag anmärkte under debatten vid arbetstidslagens antagande, att den sociala sidan av saken fått ett alltför stort utrymme, och att den ekonomiska sidan allt för litet beaktats. Detta genomgår även det här föreliggande ändringsförslaget. Varken socialstyrelsen eller Kungl. Maj:t synas hava skänkt nödigt beaktande åt den ekonomiska sidan av dessa frågor. Jag finner, att detta även tagit sitt uttryck i det egendomliga förhållandet, att kommerskollegium, vilket ju i denna fråga, vad industrien angår, får anses representera näringslivets intressen, icke fått tillfälle att avgiva yttrande. När arbetstidslagen antogs, hördes kommerskollegium, ehuru det då visserligen endast hade 8 dagar på sig för att avgiva sitt utlåtande. Det synes mig, att även om saken varit brådskande, det borde varit möjligt för Kungl. Maj:t att giva åtminstone denna ringa tid åt kommerskollegium för att yttra sig i dessa för näringslivet så ytterst viktiga frågor. Skulle det icke varit möjligt, finner jag det orimligt att, när socialstyrelsen redan den 19 oktober förra året fick remiss på nu föreliggande fråga och väl kunde fått denna remiss förut, kommerskollegium ej beredd tillfälle att i någon mån samarbeta med socialstyrelsen i denna fråga. Jag har mig väl bekant, att vid den förberedande behandlingen före arbetstidslagens antagande ett sådant samarbete ägde rum mellan dessa ämbetsverk. Ett sådant samarbete kunde i varje fall hava ägt rum även nu. Jag finner tillika anmärkningsvärt, att, ehuru till den kungliga propositionen tryckts och fogats så många bilagor, en bilaga, nämligen den från Sveriges verkstadsförening, med redogörelser för den av föreningen verkställda utredningen av arbetstidslagens verkningar m. m., så vitt jag kan finna, ej blivit tryckt, och icke heller något referat av det resultat, vartill denna utredning kommit, innehålles i den kungl. propositionen.

Jag vill sluta med att detta förbiseende av den ekonomiska sidan genomgår hela detta förslag. Socialstyrelsen förklarar här bland annat, att socialstyrelsen med hänsyn till vissa förhållanden ej har funnit sig föranlåten att söka åvägabringa en allmängiltig utredning av arbetstidslagens verkningar. Det må så vara, men nog synes det, som om socialstyrelsen åtminstone bort söka åstadkomma en specialutredning i de fall, där ändringar föreslås.

Jag vill också säga, att det nog är mycket bra, att riksdagen visar all möjlig sparsamhet vid beviljandet av anslag. Men, mina herrar, vad betyda de belopp, som sålunda sparas, i förhållande till de miljoner arbetstidslagstiftningen kostat det svenska näringslivet! Det har beräknats, och så vitt jag vet, har det icke motsagts, att arbetstidslagen fördyrat Sveriges produktion med 15 till 20 procent. Räkna efter vad det går till! Och räkna efter vad bara skatterna skulle uppgått till på de inkomster, som sålunda gått förlorade! Jag tror, att de miljoner Kungl.

Maj:t och svenska riksdagen vid denna riksdag sparat betyda föga i jämförelse med de hundratals miljoner arbetstidslagen kostat och kostar svenska folket.

Kungl. proposition med lagförslag om arbetstidens begränsning.
(Forts.)

Herr Lindley: Den senaste talaren tycktes utgå från att det är arbetstidslagen, som åstadkommit produktionens fördyrande. Jag måste då säga, att detta är en överdrift och ett obevisat påstående. I verkligheten förhåller det sig så, att arbetstidslagen kommit till efter det att den allmänna stegringen såväl i fråga om levnadskostnader som produktionskostnader inträtt. Alltså är det endast den lilla andel i denna stegring, som måhända tillkommit genom arbetstidens förkortande, som man skulle kunna tillskriva denna lag. Den är lätt uträknad, och det har man fakta på att den förhöjning i lönerna, som arbetsgivarna medgivit, efter det att arbetstidslagen trädde i kraft, icke gått till så ofantligt höga belopp. Produktionens fördyrande hänger alltså icke väsentligen samman med denna lag.

Redan vid arbetstidslagens tillkomst uttalades farhågor för den mängd undantagsbestämmelser, som voro sammankopplade med arbetstidslagen och som skulle kunna ställa till åtskilligt trassel. Erfarenheten har också visat, att en revision behöves, men icke en revision på det sätt man här föreslår, så att man genom att öka dessa undantag gör lagens tillämpning ännu obestämdare, utan enligt min mening bör man ytterligare beskära de mycket frikostiga medgivanden, som gjorts arbetsgivarna. Jag vill peka på det fack jag representerar. Det finnes väl icke i hela världen en enda hamnarbetare, som icke skrattar, när man talar om arbetstidslagens tillämpning på hamnarbetarna i Sverige. Genom arbetsrådets medgivande har man fått tillstånd att uttaga 192 timmar under en arbetsperiod av fyra veckor. Som alla veta, är hamnarbetarnas arbete intermittert, d. v. s. man arbetar, när ett fartyg kommer. Men man skall under andra tider passa fartygen och alltså är det icke någon fritid. Man skulle sålunda härigenom under denna tid då arbetet pågår kunna komma upp till en arbetstid av 16 timmar per dag eller därutöver enligt nu gällande arbetstidslags tillämpning. Det är rena löjligheter. Och dessutom tillkommer nu ett utsträckt övertidsarbete enligt det senaste kungl. förslaget, vilket skulle göra, att ledningen kunde uttaga 24 timmar per dygn, om man hade kraft och förmåga att arbeta hela denna tid. Och detta kallar man lagstadgad arbetstid. Nog behöver den lagen tillses ytterligare och underkastas en ny revision, men icke på det sättet, att man utökar arbetstiden, utan tvärtom så, att man vidtager en sådan begränsning, som verkligen gör det möjligt för arbetarna att hava någon nytta av arbetstidslagen. Vartill syftar man med denna lag? Jo, icke blott till att skydda folket mot överansträngning utan ock till att giva det möjlighet till familjeliv och ordnade förhållanden, till att deltaga i samhällliga angelägenheter och sådant. Men hur skall det vara möjligt inom det fack jag representerar med de arbetstids-

Kungl. proposition med lagförslag om arbetstidens begränsning. (Forts.)

bestämmelser, som denna lag i närvarande stund tillämpar? Det är rena löjligheter. Alltså — en revision behöves, men en revision, verkställd på ett helt annat sätt än Kungl. Maj:t föreslagit.

Jag hoppas, att när frågan kommer upp inför det utskott, som skall handhava denna angelägenhet, vederbörlig hänsyn skall tagas just till detta förhållande och en sådan revision komma till stånd, som verkligen är gagnelig för arbetarklassen i vårt land.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. proposition till behandling av lagutskott.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 10 A och B samt första sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 3 och 4.

Vid föredragning av första sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial nr 5, med hemställan om anvisande av ersättning åt utskottets sekreterare och vaktbetjäning, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 30—32, 34 och 35, bankoutskottets utlåtande nr 42, första lagutskottets utlåtande nr 39 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 55.

Herr andre vice talmannen erhöi ordet och yttrade: Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta, att första sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 3, angående utsträckt övningstid för värnpliktiga, måtte placeras sist samt jordbruksutskottets utlåtande nr 51, angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid lantbruksinstitutet vid Ultuna, näst sist bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

Herr t a l m a n n e n yttrade: På förekommen anledning ber jag att få påpeka någonting, som jag visserligen redan meddelat kammaren, men som jag hört att icke alla fullt uppfattat. Det blir ovillkorligen arbetsplena både i morgon och om fredag, sålunda arbetsplenium om fredag icke endast där så erfordras för avverkande av något som icke medhinner i morgon, utan i varje fall.

Herr *Stendahl* väckte en motion, nr 229, om bemyndigande för Kungl. Maj:t att sätta tilläggstull å vissa varor.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,41 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.